

FONLAR TABLOSUNDA KISA VADELİ KREDİLERİN ELE ALINIŞ ŞEKLİ*

William M. PARKER

Çeviren :
Doç. Dr. Ferruh ÇÖMLEKÇİ

Bu makalenin amacı, özellikle muhasebeciler dışında kalan analistler için olan önemlerine değinmek suretiyle alışlagelmiş muhasebe fonlar tablosunun ve çalışma sermayesi cetvelinin bir yönünü incelemektedir.

Fonlar tablosunun gelişmesinde muhasebeciler, uygulanagelen en önemli usullerinden biri olan gider ve gelir tahakkuku ile ilgili prensipleri benimsemişler ve yaymışlardır. Sonuç olarak, fonlar tablosu beklenen para giriş ve çıkışlarını içerir ve bu nedenle basit bir nakit akışı tablosu değildir. Bundan başka, klâsik muhasebe ders kitaplarının yazarları çok kere tablonun amacı olduğunu iddia etmelerine rağmen, ne yazık ki, fonlar tablosu «fonlarsın akışını dahi hakkıyla göstermez. Tahakkuk tekniklerinin bu rapora uygulanma vetiresinin herhangi bir yerinde, muhasebecilerin akış

(*) William M. PARKER, «The Treatment of Short-Term Credit in the Funds Statement», the Accounting Review, Vol. XXXVIII, October 1963, No. 4. S. 785-788.

kavramı görüşünü yitirdikleri görülecektir. Bunun yerine biz şimdi kesinleşmiş olan bir fark rakamı (döner aktifler eksi döner borçlar) ile önceki bir tarihte mevcut olan benzeri bir tutarın uzlaşmasına önem veren bir tabloya sahibiz; ve bu vetirede, büyük gereksinim duyulabilecek ve çok büyük önemde olabilecek bilgi lumsuzuz yere ele alınmamış veya gözden ırak tutulmuş olacaktır.

Bunun en belirgin örneği, firmanın mali dönemi esnasında kazara kısa vadeli krediler için aynı tutarda ciro ve tekrar ödemede bulunması halinde görülür. Bu gibi durumlarda, ne fonlar tablosunda ve hattâ ne de çalışma sermayesi cetvelinde borç senetlerine verilmiş herhangi bir referansa rastlanılacaktır. Olsa olsa sadece firmanın döner borç hesaplarındaki net değişimler mütat olarak gözüktür ve o zaman bizim için daha az önemde, kısır bir tablo olma görünümü doğar. Bu çeşit durumlar yukarıda zikredilen bilginin sebepsiz gizlenişini ifade eder; muhasebecilerin, kesinleşmiş olan bir fark rakamını değiştirmeyen fonlarla ilgili bir kaç işlem hakkında ayrıntıları açıklamak zorunluluğunu hissetmedikleri görülür. Sadece defter tutma açısından ne derece doğru görünürse görünsün, bunun uygun raporlama olarak kabul edilebilmesini düşünmek yazar için güçtür.

Alışlagelmiş tabloların, yerleşmiş prensiplerden herhangi köklü bir sapma olmaksızın yeniden nasıl tanzim edilebileceğini ve belki de nasıl geliştirilebileceğini göstermek üzere, iki örnek hazırlanmıştır. Şekil I'deki tablolar çok kere muhasebe ders kitaplarında karşılaşılan, alışlagelmiş şekildedir. Tekrar gözden geçirilerek düzeltilmiş olan tablolar (Şekil II), bazı gerekli varsayımlarla aynı verilere dayandırılmıştır. Bu varsayımlar, normal olarak fonlar tablosuna katılmamış olan bilgilerle ilgilidir. Örneği mümkün olan mükemmellikte yapmak için, çalışma sermayesinin en geniş tarifi benimsenmiştir. Fakat şunun anlaşılması gerekir ki, «fonlar» kategorisine dahil edilmesi gereken aktifin tipi hakkında burada herhangi bir tavır takınılmış değildir. Son olarak, genellikle dış işlemler ve onların likit aktiflere olan etkileri üzerinde önemle durulmuştur. Burada verilen tabloların, aktiflerin iç hareketlerinin ve değiştirilmelerinin incelenmesinde herhangi bir özel öneme sahip olacağı kastedilmiş değildir.

ŞEKİL I
XYZ ŞİRKETİ
1962 Mali Yılı Fonlar Tablosu

Fonların kaynakları:

İşletme kârı	\$ 100.000	
Sermayeyi temsil eden hisse sene- di satışı	90.000	
Uzun vadeli tahvil ihracı	30.000	
Arazi satışı	12.000	\$ 232.000

Fonların kullanımı :

Fabrika inşası	\$ 120.000	
Temettü ödemeleri	60.000	180.000

Net çalışma sermayesindeki artış (Bak :

aşağıdaki cetvel)

	\$ 52.000
--	-----------

XYZ ŞİRKETİ
1962 Mali Yılı Net Çalışma Sermayesi
Değişiklikleri Cetveli

	B a k i y e l e r		D e ğ i ş m e l e r	
	Başlangıç	Sonuç	Artış	Azalış
Kasa	\$ 150.000	\$ 162.000	\$ 12.000	—
Alacaklar	180.000	160.000	—	\$20.000
Mal	340.000	390.000	50.000	—
Peşin ödenmiş giderler	14.000	15.000	1.000	—
Borç senetleri ...	180.000	155.000	25.000	—
Borçlar	200.000	216.000	—	16.000
			\$ 88.000	\$ 36.000
Net artış				52.000
			\$ 88.000	\$ 88.000

Yukarıdaki tabloları tekrar gözden geçirip düzeltmek amacıyla, (1) borç senetlerinin borç toplamı ile alacak toplamının sırasıyla 60.000 dolar ve 35.000 dolar olduğu ve (2) borçlar hesabındaki benzeri kayıtların 125.000 dolar ve 141.000 dolar olduğu varsayılmıştır. Borç senetleri ticari banka kredilerine karşılık tanzim edilmiştir. Son olarak, sermayeyi temsil eden hisse senetlerinden, tahvillerden ve araziden sağlanan hasılanın verilen brüt tutarlardan meydana geldiği varsayılmıştır. Tekrar gözden geçirilip düzeltilmiş tablolar aşağıda görüldüğü gibidir :

ŞEKİL II
XYZ ŞİRKETİ

1962 Mali Yılı Fonlar Tablosu

Fonların kaynakları:

İşletme kârı	\$ 100.000	
Sermayeyi temsil eden hisse senedi satışı	90.000	
Uzun vadeli tahvil ihracı	30.000	
Ticari banka kredileri	35.000	
Kredili mal alışı	141.000	
Arazi satışı	12.000	\$ 408.000

Fonların kullanımı:

Fabrika inşası	\$ 120.000
Temettü ödemeleri	60.000

Banka kredilerinin ödenmesi:

Tekrar ödenen toplam krediler	\$ 60.000
Yeni kredilere yapılan tekrar ödemeler fazlası	25.000

Çalışma sermayesindeki net azaltma	35.000
Ticari alacaklılara yapılan ödemeler	125.000
Ticari alacaklılara olan net döner borçtaki artış	16.000

Toplam harcamalar ve döner borçtaki artışlar	\$ 356.000
---	------------

Mevcut fonlardaki net artış (Bak: ekteki cetvel) ... \$ 52.000

XYZ ŞİRKETİ

1962 Mali Yılı Net Çalışma Sermayesi Değişmeleri Cetveli

	B a k i y e		Net çalışma ser-
	Başlangıç	Sonuç	mayesine olan etki
Döner aktifler :			
Kasa	\$ 150.000	\$ 162.000	Artış :\$ 12.000
Alacaklar	180.000	160.000	Azalış 20.000
Mal	340.000	390.000	Artış 50.000
Peşin ödenmiş giderler ...	14.000	15.000	Artış 1.000
Toplam	\$ 684.000	\$ 727.000	
Kısa vadeli borçlar :			
Borç senetleri	180.000	155.000	Artış 25.000
Borçlar	200.000	216.000	Azalış 16.000
Toplam	\$ 380.000	\$ 371.000	
Mevcut net çalışma serma- yesi	\$ 304.000	\$ 356.000	Artış \$ 52.000

Önceki düzeltmelerin asıl amacı, kısa vadeli krediler gibi kesin net çalışma sermayesi durumuna tesir etmeyen tipteki işlemlerin alışılacelmış işleyişinin etkilerini bertaraf etmektir. Muhasebeci böyle işlemleri kendi kendini hükümsüz kılacak kabul eder; tabloyu kullananların sadece kesin net sonuçlar üzerinde durdukları ve araya giren faaliyetlere hiç dikkat etmedikleri varsayıldığında bu doğru ve rasyonel olur.

İleri sürülen düzeltmeler .okuyucuya fonların muhtelif «kaynakları»ndan faydalanmanın direkt karşılaştırmasını yapma olanağını verir; Kanımızca bu, mali analistler ile firma davranışını analiz eden ekonomistlerce dikkate değer bir husus olarak kabul edilir. Bundan başka bu yazarın düşüncesine göre, düzeltmede görüldüğü gibi, fonlardaki toplam azalmayı takiben fonlardaki brüt çoğalmayı açıklayan tanzim şekli «fonların akışı» ifadesinin kul-

lanılmasından kastedilen kavrama daha yakındır (1). Farklı bir deyişle, statik tanzim şekli yerine dinamik bir tanzim şeklini önermekteyiz. Bu hususta ek olarak, döner borçların tam anlamını verecek, faaliyetlere katılanın ve fonlar tablosunun başlıca konusunun döner aktifler olduğuna açıklık getirecek terminolojiyi kullanmaya çalıştık.

Diğer yazarlar fonlar tablosunda düzeltmeler yapılmasını teklif ederken, amaçları görünüşte fonların «kaynağı» kavramının genişletilmesi olmaktadır. Bu teklifler ilk bakışta burada müdafaa edilenle aynıymış gibi görünebilir. Örneğin Corbin, fonlar tablosunu defalarca düzenlemeyi denemiş ve kısa vadeli borçların kaynaklar bölümünde görünmesini sağlayan bir model geliştirmiştir (2). Fakat bu tertibin detaylı bir incelemesi, yazarın net çalışma sermayesindeki değişmelerin tüm elemanlarının halihazırda sadece birer net değişme olarak görüldükleri fonlar tablosunun esas kısmına dahil ettiğini açığa çıkarır; neticede bu tanzim şekli bizim burada ileri sürdüğümüz amaçları karşılamayacaktır. Bundan başka, brüt artışların kaynaklar bölümünde ve tekrar ödemelerin fonlar tablosunun kullanım bölümünde gösterilmesi gerektiğinden, belirli borçlardaki net değişmelerin kâfi derecede bilgi verici olmayabileceği ifade edilmektedir (3). Fakat bu yazarın izlenimine göre bu şekildeki aşırılıklar, teklif sahiplerince sadece cari olmayan borçlara uygulanmak istenir ve bu nedenle bu makalede izah edilen prosedürlere eş değer değillerdir.

Özetlemek gerekirse bizim geliştirmeye çalıştığımız esas fikir, muhasebecilerce «fonlar» toplamını aynı zamanda ve aynı tutarda azaltıp çoğaltan olarak alışıl gelmiş şekilde düşünülen belli tipteki bir işlemin fonlar tablosunun hem kaynaklar hem de kullanım bölümünde görülebileceğidir. Yazarın incelediği tabloyu geliştir-

- (1) Okuyucu sadece faaliyetlerden sağlanan fonlardaki net artışı göstermenin bu amaçla bağdaşmadığını düşünebilir. Bu, yazarın düşüncesi değildir; fakat şüphesiz, bir kaynak olarak geliri ve fonların kullanımı olarak da ilgili giderleri göstermek için fonlar tablosunun genişlemesini önleyecek hiçbir şey yoktur.
- (2) Donald A. Corbin, «The Sources and Applications of Funds Statement: Suggested Improvements», Proceedings of Thirty Fifth Annual Conference of the Western Economic Association, 1960, pp. 29-33.
- (3) Örneğin, bak: Maurice Moonitz, «Reporting on the Flow of Funds», THE ACCOUNTING REVIEW, XXXI (July, 1956), p. 383; ve Perry Mason, «Cash Flow» Analysis and the Funds Statement (New York: The American Institute of Certified Public Accountants, 1961), p. 91.

me teklifleri bu prensibi içermez; genellikle, Şekil I'in geniş olarak tanzim edilmişlerinin halâ standart uygulama olarak kabul görmeleri gerektiği belirmektedir. Söz konusu işlem tipinin alışlagelmiş tarzda tefsir edilmesi gerektiği hususunda herhangi bir zorunlu sebebin varlığından söz edilemez. Çok daha geniş düşünmek suretiyle yapılacak bir yaklaşım, önemli bilginin anlaşılır bir şekilde açıklanması için fonlar tablosunun kapasitesini büyütmüş olurdu.